

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

DERSLER CEPTE

TARİH 9

ÜNİTE	**İLK VE ORTA ÇAĞLARDA TÜRK DÜNYASI** **İSLAM MEDENİYETİNİN DOĞUŞU**
KONU	• Türklerde Coğrafya ile Oluşan Yaşam Tarzı • Kavimler Göçü • İlk Türk Devletleri ve Komşuları • İslamiyet'in Doğduğu Dönemde Dünya

DERSLER CEPTE 6. SAYI

TARİH 9. SINIF

ISBN 978-975-11-6633-3

Genel Yayın Yönetmeni
Halil İbrahim TOPÇU

Yayın Koordinatörü
Dr. Yasin ELÇİ

Yazar Ekibi
Aysel EROĞLU, Öğretmen
Yalçın EFE, Öğretmen
Necdet KARA, Öğretmen
Zafer KARAKUŞ, Öğretmen
Ali MUMCU, Öğretmen
Ayhan ÜRKÜNDAĞ, Öğretmen
Sadık ÖZCAN, Öğretmen
Serhat KARADURMUŞ, Öğretmen
Sevdiye Seha ALTUN, Öğretmen
Sıddık BULUT, Öğretmen
Tayfun GENEL, Öğretmen

Dizgi - Tasarım Ekibi
Çağlayan Volkan YILDIZ, Öğretmen
Yasemin DEMİRCİOĞLU, Öğretmen

ORTAÖĞRETİM
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

İSTİKLÂL MARŞI

Korkma, sönmez bu şafaklarda yüzen al sancak;
Sönmeden yurdumun üstünde tüten en son ocak.
O benim milletimin yıldızıdır, parlayacak;
O benimdir, o benim milletimindir ancak.

Çatma, kurban olayım, çehreni ey nazlı hilâl!
Kahraman ırkıma bir gül! Ne bu şiddet, bu celâl?
Sana olmaz dökülen kanlarımız sonra helâl.
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl.

Ben ezelden beridir hür yaşadım, hür yaşarım.
Hangi çılgın bana zincir vuracakmış? Şaşarım!
Kükremiş sel gibiyim, bendimi çiğner, aşarım.
Yırtarım dağları, enginlere sığmam, taşarım.

Garbın âfâkını sarmışsa çelik zırhlı duvar,
Benim iman dolu göğsüm gibi serhaddim var.
Ulusun, korkma! Nasıl böyle bir imanı boğar,
Medeniyyet dediğin tek dişi kalmış canavar?

Arkadaş, yurduma alçakları uğratma sakın;
Siper et gövdeni, dursun bu hayâsızca akın.
Doğacaktır sana va'dettiği günler Hakk'ın;
Kim bilir, belki yarın, belki yarından da yakın.

Bastığın yerleri toprak diyerek geçme, tanı:
Düşün altındaki binlerce kefensiz yatanı.
Sen şehit oğlusun, incitme, yazıktır, atanı:
Verme, dünyaları alsan da bu cennet vatanı.

Kim bu cennet vatanın uğruna olmaz ki feda?
Şüheda fışkıracak toprağı sıksan, şüheda!
Cânı, cânânı, bütün varımı alsın da Huda,
Etmesin tek vatanımdan beni dünyada cüda.

Ruhumun senden İlâhî, şudur ancak emeli:
Değmesin mabedimin göğsüne nâmahrem eli.
Bu ezanlar -ki şehadetleri dinin temeli-
Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli.

O zaman vecd ile bin secde eder -varsa- taşım,
Her cerîhamdan İlâhî, boşanıp kanlı yaşım,
Fışkırır ruh-ı mücerret gibi yerden na'şım;
O zaman yükselerek arşa değer belki başım.

Dalgalan sen de şafaklar gibi ey şanlı hilâl!
Olsun artık dökülen kanlarımın hepsi helâl.
Ebediyyen sana yok, ırkıma yok izmihlâl;
Hakkıdır hür yaşamış bayrağımın hürriyyet;
Hakkıdır Hakk'a tapan milletimin istiklâl!

Mehmet Âkif ERSOY

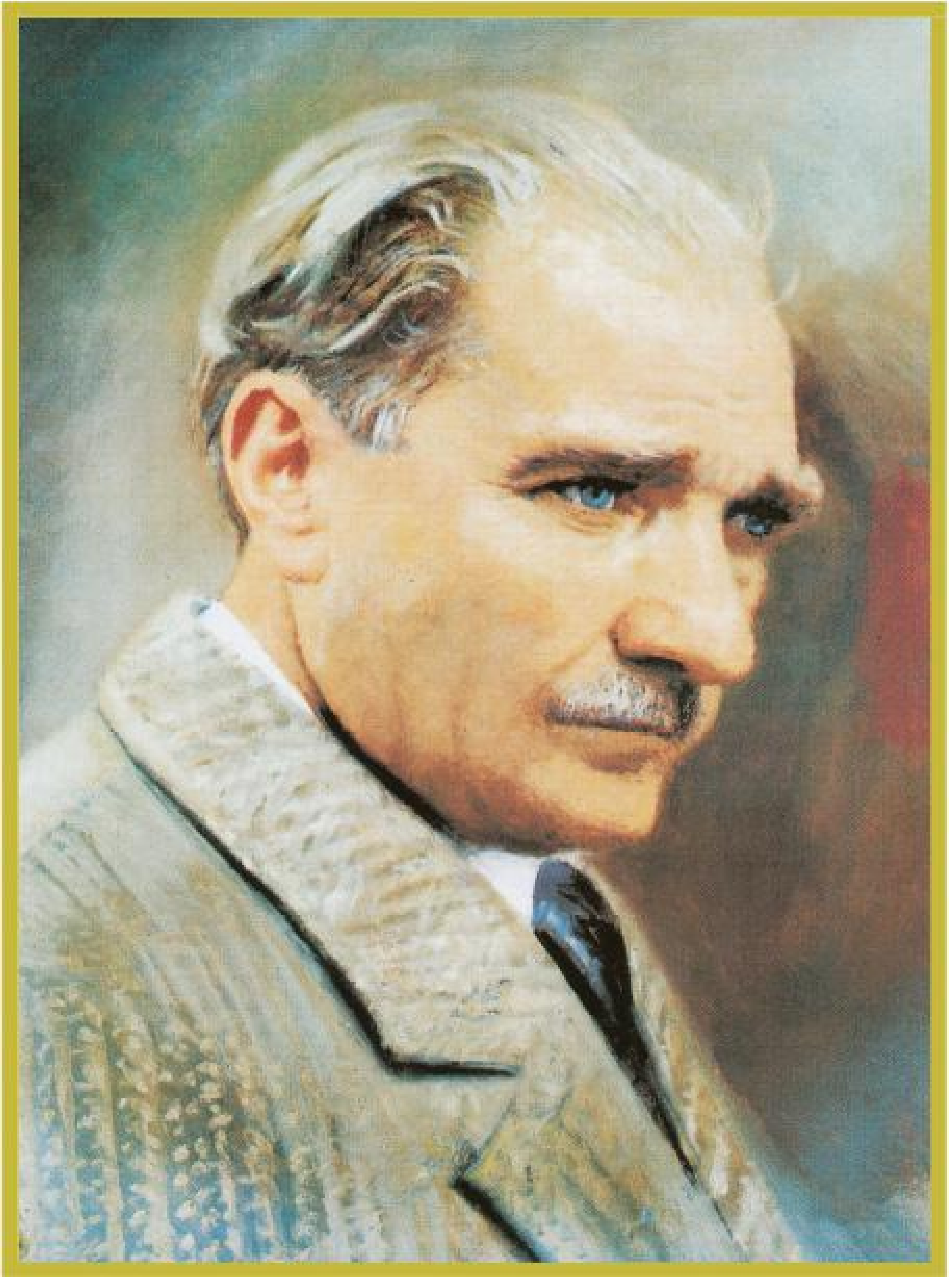
GENÇLİĞE HİTABE

Ey Türk gençliği! Birinci vazifen, Türk istiklâlini, Türk Cumhuriyetini, ilelebet muhafaza ve müdafaa etmektir.

Mevcudiyetinin ve istikbalinin yegâne temeli budur. Bu temel, senin en kıymetli hazinendir. İstikbalde dahi, seni bu hazineden mahrum etmek isteyecek dâhilî ve hâricî bedhahların olacaktır. Bir gün, istiklâl ve cumhuriyeti müdafaa mecburiyetine düşersen, vazifeye atılmak için, içinde bulunacağın vaziyetin imkân ve şeraitini düşünmeyeceksin! Bu imkân ve şerait, çok namüsait bir mahiyette tezahür edebilir. İstiklâl ve cumhuriyetine kastedecek düşmanlar, bütün dünyada emsali görülmemiş bir galibiyetin mümessili olabilirler. Cebren ve hile ile aziz vatanın bütün kaleleri zapt edilmiş, bütün tersanelerine girilmiş, bütün orduları dağıtılmış ve memleketin her köşesi bilfiil işgal edilmiş olabilir. Bütün bu şeraitten daha elîm ve daha vahim olmak üzere, memleketin dâhilinde iktidara sahip olanlar gaflet ve dalâlet ve hattâ hıyanet içinde bulunabilirler. Hattâ bu iktidar sahipleri şahsî menfaatlerini, müstevlîlerin siyasî emelleriyle tevhit edebilirler. Millet, fakr u zaruret içinde harap ve bîtap düşmüş olabilir.

Ey Türk istikbalinin evlâdı! İşte, bu ahval ve şerait içinde dahi vazifen, Türk istiklâl ve cumhuriyetini kurtarmaktır. Muhtaç olduğun kudret, damarlarındaki asil kanda mevcuttur.

Mustafa Kemal Atatürk

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK

İÇİNDEKİLER

Değerli Öğretmenler ve Sevgili Öğrenciler,

Sizler için hazırlanan *Dersler Cepte* fasiküllerinde tüm derslerdeki aylık konu özetlerini bulacaksınız. Gerek yazılılara hazırlanırken gerek konu tekrarı yaparken *Dersler Cepte* fasikülündeki konu özetleri size yol gösterecektir. Konu özetlerinin maddeler hâlinde ve görsel ağırlıklı olması bilgilerinizin kalıcı olmasında kolaylık sağlayacaktır. Konu özetlerinin yanında "Hatırlayalım, Kritik Bilgi, Dikkat, Faydalı Linkler, Araştırma, Bir Örnek de Sen Ver, Biliyor Musunuz?, Filozof Der ki, Felsefe Sözlüğü, Haritada Bulalım" gibi bölümlerle konuların en önemli noktalarını ve ilgi çekici yanlarını görmüş olacaksınız. Böylece eğlenirken aynı zamanda da bilgilerinizi pekiştirme fırsatı bulacaksınız.

Açık uçlu ve çoktan seçmeli sorularla tekrar ettiğiniz bilgileri kullanabileceksiniz. Karekodlar aracılığıyla çoktan seçmeli soruların video çözümlerini izleyerek sorulara anında dönüt alabileceksiniz. Her konuyla ilgili çıkmış soruların yer alması da üniversiteye hazırlık yolculuğunda sizlere rehberlik edecek ve işlediğiniz konuların ne kadar önemli olduğuna dair fikir verecektir. Ayrıca OGM Materyal web sitesi, yardımcıkaynaklar.meb.gov.tr ve eba.gov.tr adresleri üzerinden fasiküllerimize kolay ulaşma imkânına sahip olacaksınız.

Millî Eğitim Bakanlığı olarak alanında yetkin uzmanlarca titizlikle hazırlanmış ve denetimden geçmiş olan *Dersler Cepte* fasikülleriyle öğrenci ve öğretmenlere derslerin işlenişi ve tekrarı noktasında katkı sunulması amaçlanmaktadır.

Halil İbrahim TOPÇU
Ortaöğretim Genel Müdürü

Neler Öğreneceğiz?

KAVRAM AĞACI

YKS-TYT ÇIKMIŞ SORULARIN KONULARA GÖRE DAĞILIMI	2022	2021	2020	2019	2018	TOPLAM
Tarih ve Zaman	–	–	–	–	–	–
İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası	1	1	1	1	1	5
İslam Medeniyetinin Doğuşu	–	–	–	–	–	–
Türklerin İslamiyet'i Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri	1	1	1	1	1	5
Beylikten Devlete Osmanlı	1	–	–	1	1	3
Dünya Gücü Osmanlı	–	–	–	–	–	–
Değişim Çağında Avrupa ve Osmanlı	–	–	–	–	–	–
Uluslararası İlişkilerde Denge Stratejisi (1774-1914)	–	1	1	–	1	3
XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti ve Dünya	–	–	1	–	1	2

	YKS-AYT ÇIKMIŞ SORULARIN KONULARA GÖRE DAĞILIMI	2022	2021	2020	2019	2018	TOPLAM
9. SINIF	Tarih ve Zaman	1	1	1	1	1	5
	İnsanlığın İlk Dönemleri	1	1	1	1	1	5
	Orta Çağ'da Dünya	–	–	–	–	–	–
	İlk ve Orta Çağlarda Türk Dünyası	2	1	2	2	3	10
	İslam Medeniyetinin Doğuşu	1	1	2	1	1	6
	Türklerin İslamiyet'i Kabulü ve İlk Türk İslam Devletleri	1	3	1	1	1	7
10. SINIF	Yerleşme ve Devletleşme Sürecinde Selçuklu Türkiyesi	1	–	–	1	–	2
	Beylikten Devlete Osmanlı	3	–	1	1	2	7
	Devletleşme Sürecinde Savaşçılar ve Askerler	1	–	1	–	–	2
	Dünya Gücü Osmanlı	–	1	–	1	2	4
	Sultan ve Osmanlı Merkez Teşkilatı	1	1	–	–	–	2
11. SINIF	Değişen Dünya Dengeleri Karşısında Osmanlı Siyaseti	1	1	1	–	–	3
	Değişim Çağında Avrupa ve Osmanlı	–	1	2	2	–	5
	Uluslararası İlişkilerde Denge Stratejisi (1774-1914)	–	1	–	–	1	2
	Devrimler Çağında Değişen Devlet-Toplum İlişkileri	–	1	–	–	–	1
	Sermaye ve Emek	–	–	1	1	–	2
12. SINIF	XX. Yüzyıl Başlarında Osmanlı Devleti ve Dünya	–	1	2	4	3	10
	Milli Mücadele	5	4	4	3	1	17
	Atatürkçülük ve Türk İnkılabı	1	3	2	2	2	10
	İki Savaş Arasındaki Dönemde Türkiye ve Dünya	–	–	–	–	1	1
	II. Dünya Savaşı Sürecinde – Sonrasında Türkiye ve Dünya	2	–	–	–	1	3
	XXI. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye ve Dünya	–	–	–	–	1	1
	Soğuk Savaş Dönemi	–	–	–	–	–	–
	Yumuşama Dönemi	–	–	–	–	–	
	Küreselleşen Dünya	–	–	–	–	–	–

Yukarıdaki tablo YKS sorularının son beş yıla göre dağılımını göstermektedir. ÖSYM, YKS sorularını bütün kazanımlara ve konulara yönelik belirleyebilir.

TÜRKLERDE COĞRAFYA İLE OLUŞAN YAŞAM TARZI

Karasal iklimin hüküm sürdüğü ve farklı coğrafi yapılardan meydana gelen Orta Asya bölgesi, üretim imkânları bakımından sulanabilir araziler, orman, bozkır ve çöllerden oluşmuş, bu coğrafî özellikler de o bölgede yaşayan Türklerin hayatlarını şekillendirmiştir.

Bozkır olan bu coğrafyada hayvancılık ile uğraşan Türklerin büyük çoğunluğu, konargöçer bir yaşam tarzını benimsemişlerdir.

 Biliyor musunuz?

Türkler uygun tarım alanlarında hem tahıl hem de meyve-sebze yetiştirmiştir. Yiyecekleri; kurutulmuş et, pastırma, et tozu gibi farklı şekillerde muhafaza ederek tükettikleri bilinen Türkler, tarihte ilk defa konserve yapan millettir.

TÜRKLERİN ANA YURTTAN GÖÇLERİ

Orta Asya Türk Göçlerinin Sonuçları

- Türk kültürü dünyanın değişik bölgelerine taşındı.
- Göç ettikleri bölgelerdeki insanlara yönetim ve askerî alanlarda örnek oldular.
- Hâkim oldukları coğrafyada yeni devletler kurdu.
- Orta Asya'da kalan Türkler, "Asya Hun Devleti" ni kurdu.
- Asya ve Avrupa'nın siyasî ve etnik yapısında değişimlere neden oldu.
- Zamanla bazı Türk boyları asimile olarak millî benliklerini kaybetti.

TÜRKLERDE ASKERÎ KÜLTÜR

Konargöçer yaşamın özelliği, Türkleri; savaşçı, zorluklara sabırla dayanabilen ve mücadeleyi hiçbir zaman elden bırakmayan bir millet yapmıştır. Ordu-millet geleneğine sahip ilk Türklerde askerlik özel bir meslek olarak kabul edilmemiş; kendisini, ailesini ve yurdunu korumak isteyen herkes asker olarak yetişmiştir.

 Biliyor musunuz?

İlk Türk devletlerinden sadece Hazar Devleti ücretli asker kullanmıştır.

 Kritik Bilgi

Türklerde "onlu teşkilat" adı verilen ilk düzenli ordu teşkilatını Asya Hun hükümdarı Mete Han kurmuştur. Türkler genellikle savaşlarda Turan taktiğini (Hilal Taktiği) uygulamışlardır.

 Biliyor musunuz?

İlk düzenli Türk ordusunu Hun Hükümdarı Mete Han kurduğu için onun tahta çıkış tarihi olan MÖ 209 yılı Türk Kara Kuvvetleri'nin kuruluş yılı olarak kabul edilmiştir.

Defne yaprakları;
"Yurtta Sulh Cihanda Sulh" ilkesini,

4 adet büyük yıldız;
Kara Kuvvetleri Komutanlığının seviyesini,

Bordo zemin üzerine ay yıldız;
Türk Milleti'nin emrinde olunduğunu,

Atatürk Silüeti;
En büyük Komutan olan Atatürk'ün Kocatepe'deki sembolünü,

Kılıç ve meşe yaprağı çelenk;
Kararlı ve güçlü Kara Kuvvetlerini,

16 adet küçük yıldız;
Tarihte kurulmuş 16 Türk Devletini,

M.Ö. 209 rakamı;
Kara Kuvvetlerinin kuruluş yılını

 Konu Anlatımı

KAVİMLER GÖÇÜ

Kuzey Hunlarının Sienpilerin saldırısı sonrasında yıkılmaları üzerine, Çin egemenliğine girmemek için Hunlar, Balamir önderliğinde batıya doğru göçe başladılar. Türk göçü Avrupa'nın doğusunda bulunan Vandallar, Burgontlar, Vizigotlar, Ostrogotlar, Franklar ve Germenler gibi barbar kavimlerin batıya göç etmesine yol açtı. Böylece Hunlar Avrupa'nın sosyal ve siyasal yapısını büyük ölçüde etkileyen ve yüzyıl kadar süren Kavimler Göçü'nü başlatmış oldu.

1. Roma İmparatorluğu ikiye ayrıldı.
2. Avrupa'da feodal yönetimler oluştu.
3. Avrupa Hun Devleti kuruldu.
4. Avrupa'daki milletler Türk Milli Kültürü' nü tanıdı.
5. Günümüzdeki Avrupa milletlerinin temelleri atıldı.

AVRUPA HUN DEVLETİ

Kavimler Göçü ile Avrupa'ya yerleşen Hunlar, Tuna Irmağı'ndan Hazar Denizi'ne kadar olan bölgede Avrupa Hun Devleti'ni kurdular.

Avrupa Hun Devleti (378–469)

1. Avrupa Hun Devleti Balamir önderliğinde Macaristan merkezli olarak kurulmuştur.
2. Kavimler Göçü sonucunda Avrupa Hun Devleti bölgede önemli bir güç hâline gelmiştir.
3. Doğu Roma İmparatorluğu baskı altında tutulurken Batı Roma İmparatorluğu'yla dostluk kurulmuştur.
4. 422 yılında Rua, Balkan Seferi'ne çıkmış ve Doğu Roma'yı vergiye bağlamıştır.
5. Rua'dan sonra hükümdar olan Attila Doğu Roma İmp. ile 434 yılında Margus Antl. imzalamıştır.
6. 447 yılında Anatolios Barışı imzalanarak Bizans'ın vereceği vergi üç katına çıkarılmıştır.
7. Attila'nın ölümünden sonra Avrupa Hunları, zayıflayıp yıkılmıştır.

Konu Anlatımı

Hazarlar
Hazarlar, Museviliği benimseyen tek Türk devleti olup ülkesinde farklı dinleri barındırmıştır. Hazar ismi günümüzde Hazar Denizi adında yaşamaya devam etmektedir.

Avarlar
İstanbul'u iki kez kuşatan Avarlar, Germen ve Slavları yönetim, askerlik ve sanat alanlarında etkilemiştir.

Karluklar
II. Kök Türk Devleti'nin yıkılmasında ve Uygur Devleti'nin kurulmasında etkili olmuştur. 751 Talas Savaşı'nda Çinlilere karşı Müslüman ordusunun yanında yer almıştır.

Başkırtlar
Günümüzde Başkortostan olarak bilinen bölgenin merkezi Ufa'dır. Başkırtların aslı Türkistan'ı terkederek kuzeye yönelen ve sonra batıya geçen Kıpçak Türklerine dayanmaktadır.

Türgişler
Emevilerle mücadele ederek Arapların, Orta Asya'da hâkimiyet kurmasını engellemiştir. Türgişler kendi adlarına para bastırmışlardır.

Bulgarlar
VI. yüzyılın sonlarına doğru Kuban Nehri, Azak Denizi ve Karadeniz Bölgesi'nde yaşayanların katılmasıyla Han Kubrat'ın (Kurt) liderliğinde Büyük Bulgar Devleti kurulmuştur.

Oğuzlar
X. yüzyılın sonlarına doğru İslamiyet'i kabul eden Oğuzlar, Büyük Selçuklu ve Osmanlı gibi cihanşümul devletler kurmuşlardır.

Kıpçaklar
Doğu Avrupa-Batı Sibirya bozkır bölgelerinin tamamını kapsayan bölge, İslam kaynaklarında "Deşt-i Kıpçak" (Kıpçak Bozkırı) adıyla anılmıştır.

Peçenekler
Bizans ordusunda paralı askerlik yapan Peçenekler, Malazgirt Savaşı'nda Bizans ordusundan ayrılarak Alp Arslan'ın ordusuna katılmıştır.

Kırgızlar
Türk edebiyatının en güzel örnekleri arasında yer alan Manas Destanı, Müslüman Kırgızlarla gayrimüslimler arasındaki mücadeleleri anlatır.

Kritik Bilgi

• Hazar Devleti'nin başkentinde cami, kilise ve sinegoglar yan yanadır. Bu onların dinî özgürlüğe önem verdiklerini gösterir.
• Karluklar İslamiyeti kabul eden ilk Türk boyudur.
• Kıpçaklardan kalan en önemli eser "Codex Cumanicus" adı verilen Türkçe, Farsça ve Latince sözlüktür. Bunun yanında Türkçe gramerlerin esasları ve Türk halk edebiyatından örnekler de yar almaktadır.
• Kıpçakların Oğuzlarla mücadelesi Dede Korkut Hikâyelerine konu olmuştur.
• Kırgızlara ait olan Manas Destanı, Türk edebiyatının en güzel örnekleri arasında yer alır. Müslüman Kırgızlarla gayrimüslimler arasındaki mücadelenin anlatıldığı destan 400 bin mısradan oluşur ve yazımı hâlen dahi devam etmektedir.

Konu Anlatımı

İLK TÜRK DEVLETLERİ VE KOMŞULARI

Orta Asya'da yaşayan Türklerin en önemli komşuları Çinlilerdir. Hunlar zamanında uzun yıllar boyunca birbirleriyle mücadele eden bu iki topluluk arasındaki ilişkiler, Uygurlar döneminde Maniheizm inancını benimseme ve ticaret yapma faaliyetleri ile devam etmiştir. Türkler ayrıca doğuda Moğollarla da komşuluk yapmıştır. Kök Türkler, Sasani Devleti ve Bizans İmparatorluğu ile ilişkiler kurmuştur.

İLK TÜRK DEVLETLERİNİN TİCARİ POLİTİKALARI

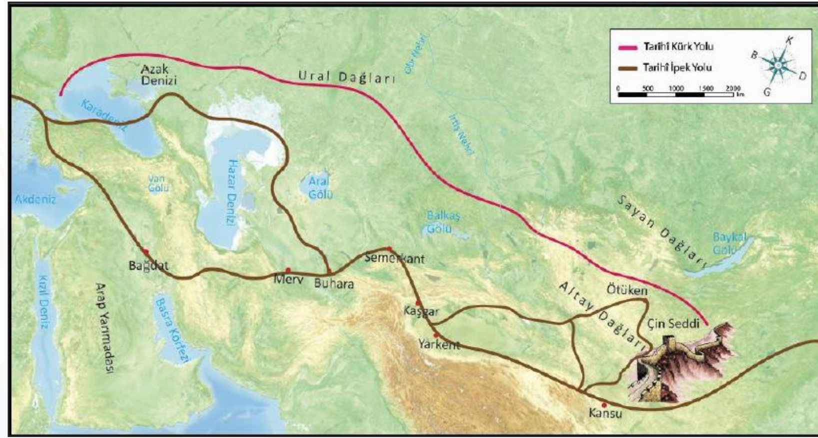
İLK TÜRK DEVLETLERİNİN TİCARİ POLİTİKALARI

Orta Asya coğrafyasının kendine has özellikleri ilk Türk devletlerinin ekonomik yapısını da şekillendirmiş, bozkır olan bu coğrafyada hayvancılık temel geçim kaynağı olmuştur. Hayvancılığın yanında tarım, ticaret ve madenciliğin de yapıldığı bu bölgede ticaret, büyük ölçüde değiş tokuş esasına dayanmıştır.

Uygurlarda yerleşik hayat yaygınlaşınca Uygur halkının ekonomi anlayışı da değişmeye başlamıştır. Değişen bu yeni hayat tarzıyla birlikte özellikle tarım alanında büyük gelişmeler yaşanmış, tarımın gelişmesi bu bölgelerdeki şehirciliği de geliştirmiştir.

İlk Türk devletlerinin ekonomisinde madencilik önemli bir yere sahipti. Türklerin yaşadığı coğrafi bölgelerde demir, altın, gümüş ve kükürt gibi madenler bulunuyordu. Türkler kılıç, kalkan, kargı ve mızrakla birlikte, insan ve at zırhlarından oluşan savaş araçları üretiyorlardı.

Savaş araçlarından başka halıcılık, kilimcilik, keçecilik, debbağlık (deri işlemeciliği) ve dokumacılık da yapıyorlardı. Günlük hayatta kullanılan kazanlar, ibrikler, tabaklar ve kemer tokaları da üretiyor, ihtiyaç fazlası ürünlerini ipek yolunu kullanarak ihraç ediyor ve bu sayede önemli gelirler elde ediyorlardı.

Çin'den başlayıp Orta Asya'da birden çok güzergâhı izleyerek Anadolu'ya, oradan da Avrupa'ya kadar uzanan ticaret yoluna İpek Yolu denilmiştir.

Türkler ticarette genellikle değiş tokuş (takas) usulüne başvurmuş, Hunlardan itibaren ise madenî para kullanmaya başlamıştır. Ticarette Çin, İran ve Bizans paralarını kullanan Türkler, daha sonra kendi paralarını basmıştır.

Kök Türk sikkesi

Türgiş sikkesi

Uygur sikkesi

 Biliyor musunuz?

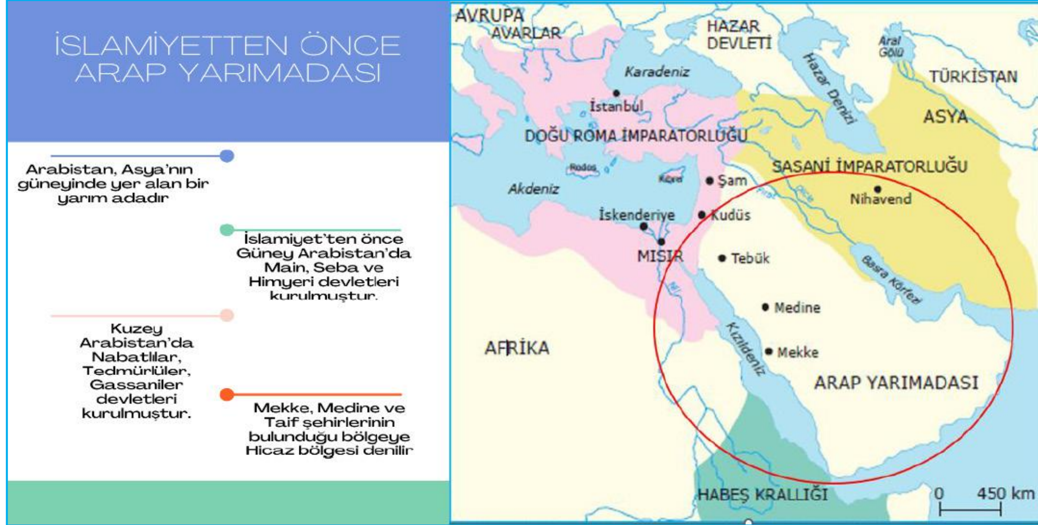
Türk tarihinde kendi adına para bastıran ilk devlet adamı Türgiş hükümdarı Baga Tarkan'dır. Uygurlar, böz ve kuanpo adı verilen kumaştan yapılmış para ile çav adı verilen kâğıt parayı kullanırken madenî para olarak da altın, gümüş ve bakırı yaygın olarak kullanmışlardır.

Konu Anlatımı

İSLAMİYET'İN DOĞDUĞU DÖNEMDE DÜNYA

İslamiyet'in doğuşu sırasında Arap Yarımadası

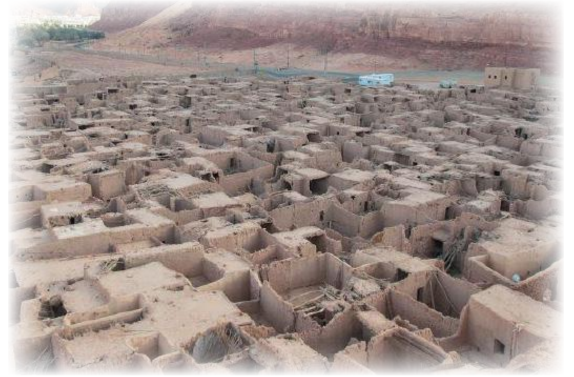
- İslamiyet öncesi döneme Cahiliye Dönemi denilmektedir.
- Arap toplumu; hadari denilen insanlardan oluşmaktadır.
- Puta tapıcılık yaygındır.
- Kabileler arası kan davaları vardır.
- Çok eşlilik yaygındır.
- Kabilelerin başında şeyh veya seyyid denilen kişiler bulunmaktadır.
- Ekonomi tarım hayvancılık ve ticarete dayanmaktadır.
- İslamiyet öncesi Arabistan'da insanlar; hürler, mevaliler ve köleler olmak üzere üç sosyal sınıfa ayrılmıştır.
- Haram aylar denilen aylarda Kâbe tavaf edilir. Panayırlar düzenlenirdi.
- Bu panayırlarda alışverişler yapılır. Şiir ve güzel konuşma yarışmaları yapılırdı.

BEDEVİLİK (GÖÇEBELİK)

HADARİLİK (MEDENİ)

Konu Anlatımı

Yönerge: Metinlerden hareketle soruları cevaplandırınız.

Cahiliye Dönemi

Kabilelerin fertleri hürler, mevâli ve kölelerden meydana gelirdi. Kabilenin esas üyesi olan hürler (köle olmayan) müşterek nesebe (aynı soydan gelen) sahip olan kimselerdi. Köleler ve cariyeler panayırlarda alınıp satılır, mal gibi miras kalır, tarım, ticaret ve diğer hizmet işlerinde çalıştırılırdı. Kabilelerde en küçük birim aileydi. Evlenme farklı şekillerde gerçekleşirdi. Nikâhın dinî bir yönü yoktu. Kadınlar genel olarak insani haklardan mahrum oldukları için mirastan pay alamazlar ve daha birçok büyük haksızlığa uğrarlardı. Boşanma yaygındı ve sadece erkeklere ait bir haktı. Ancak bazı kadınlar boşama hakkının kendilerine verilmesini isteyebilirlerdi. Evlatlık kurumu vardı ve evlatlık ilişkisi evlenmeye engeldi. Evlatlık, öz evlat gibi, evlat edinenin mirasçısı olurdu.

Veda Hutbesi

Ey insanlar! Biliniz ki rabbiniz birdir, atanız da birdir. Bütün insanlar Âdem'den gelmiş, Âdem de topraktan yaratılmıştır. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a, beyazın siyaha, siyahın da beyaza hiçbir üstünlüğü yoktur. Allah katında üstünlük ancak takvâ iledir.

Ey insanlar! Kadınların haklarına riayet etmenizi ve bu hususta Allah'tan korkmanızı tavsiye ederim. Siz kadınları Allah'ın emaneti olarak aldınız. Onların namus ve iffetini Allah adına söz vererek helâl edindiniz. Dikkat edin! Sizin kadınlar üzerinde hakkınız olduğu gibi onların da sizin üzerinizde hakları vardır. Sizin onlar üzerindeki hakkınız iffet ve namuslarını korumalarıdır. Kadınların sizin üzerinizdeki hakları geleneklere uygun biçimde yiyecek ve giyeceklerini sağlamanızdır. Kadınlar hususunda Allah'tan korkun ve onlara en iyi şekilde davranın.

1. "Toplumsal eşitlik" konusunu Cahiliye Dönemi uygulamaları ve İslamiyet'in konuya yaklaşımı açısından değerlendiriniz?

....
....
....
....
....
....
....
....

2. Cahiliye Dönemi ile İslam dinini karı-koca arasındaki haklar ve sorumluluklar açısından karşılaştırınız.

....
....
....
....
....
....
....
....

1. Orta Asya Türk Göçlerinin Sebepleri

- Kuraklık, nüfus artışı ve otlak darlığı
- Sınırlı bir tarım dışında sadece hayvan yetiştirilebilmesi
- Türklerde bir boyun, başka bir Türk boyunu yerinden çıkararak göçe mecbur etmesi
- Dış baskılara (Çin ve Moğol) maruz kalmaları
- Başka milletlerin egemenliğini kabul edip istiklalden mahrum kalmaktansa memleketi terk etmeyi tercih etmeleri
- Türklerdeki fetih arzusu ve Türk cihan hâkimiyeti ideali

Verilen bilgiler dikkate alındığında Türk göçlerinin gerçekleşmesinde,

I. siyasi
II. ekonomik
III. dinî

alanların hangilerindeki ihtiyaçların etkili olduğu söylenebilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) I ve II
D) II ve III E) I, II ve III

2. Eski Türkler, konar-göçer yaşam sürdürdükleri için taşınabilir malzemeler aracılığı ile barınma ihtiyaçlarını çözmüşlerdir. Daimi bir orduları yoktur. Kadınlar bile savaş sanatını bilirdi. Askerlik hizmetinden kimse ücret almaz, savaş ganimetinden kendi hissesine düşeni alırdı.

Buna göre Türklerle ilgili,

I. askerlik bir meslek olarak görülmüştür.
II. yerleşik hayata geçilmemiştir.
III. ekonomik nedenlerle seferler düzenlemişlerdir.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız II B) Yalnız III C) I ve II
D) I ve III E) II ve III

3. **Kavimler Göçü'nün tarihte yapılmış diğer Türk göçlerinden daha etkili olmasının sebebi aşağıdakilerden hangisidir?**

A) Uzun bir zaman diliminde gerçekleşmiş olması
B) Orta Asya'da siyasi karışıklık yaşanmasına sebep olması
C) Çin İmparatorluğu'nun etkisinin artmasına yol açması
D) Avrupa'da yeni bir Türk Devleti'nin kurulmuş olması
E) Siyasi ve sosyal olarak geniş bir alanda etkili olması

4. **Avrupa Hun Devleti hükümdarı Uldız, dış politikanın ana hatlarını şu şekilde belirlemiştir;**

- Doğu Roma baskı altında tutulacaktır.
- Batı Roma ile iyi ilişkiler geliştirilecektir.

Bu bilgilere göre aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Avrupa Hunlarının bölgenin en güçlü devleti olduğunu
B) Avrupa Hunlarının Bizans üzerinde üstünlük kurduğu
C) Avrupa Hunlarının aynı anda iki cephede savaşmak istemediğini
D) Bizanslılarla olan mücadelenin sona erdiğini
E) Avrupa Hunlarının en parlak dönemini yaşadığı

2021 TYT

5. Doğu Roma İmparatorluğu'yla Avrupa Hunları arasında 434 yılında yapılan Margos Antlaşması'nın,

- Doğu Roma bundan sonra Hunlara bağlı kavimlerle antlaşmalar yapmayacak
- Doğu Roma, Hunlardan kaçanlara sığınma hakkı vermeyecek
- Ticari münasebetler yine belirli sınır kasabalarında devam edecek
- Doğu Roma'nın ödediği yılık vergi iki katına çıkarılacak

maddeleri dikkate alındığında aşağıdakilerden hangisine <u>ulaşılamaz</u>?

A) Doğu Roma'nın, Avrupa Hunlarının siyasi üstünlüğünü kabul ettiğine

B) İki dev et arasındaki ekonomik ilişkilerin sürdürüleceğine

C) Avrupa Hunlarının kendilerine yönelik ittifakları engellemeye çalıştığına

D) Doğu Roma'ya uygulanan maddi yaptırımın artırıldığına

E) Akdeniz ticaretinin Avrupa Hun arının kontrolüne girdiğine

6. VII ve IX. yüzyıllar arasında Hazar Devleti'nin hâkim olduğu Doğu Avrupa'da tam manasıyla bir "Barış Çağı" yaşanmıştır. Bu barış döneminde Hazar ülkesi; doğulu ve batılı milletlerden insanların kaynaştığı bir yer hâline gelmiştir. Gök Tengri inancına mensup olan Hazarların milletlerarası bu sıkı ilişkileri sonucunda ülkelerinde İslamiyet, Hristiyanlık ve Musevilik de yayılmıştır.

Buna göre Hazar Devleti ile ilgili olarak,

I. kültürel etkileşimin yaşandığına

II. inanç özgürlüğünün sağlandığına

III. Museviliğin yaygın din olduğuna

durumlarından hangilerine <u>ulaşılamaz</u>?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) I ve III E) II ve III

7. Karluklar; Uygurlar ve Basmillerle birleşerek II. Kök Türk Devleti'ni yıkmışlardır. Bir süre Uygurların egemenliğinde yaşayan Karluklar, Uygurlarla anlaşamayınca batıya göç etmişler, Talas Savaşı'nda Abbasilere yardım ederek Ç in'in yenilmesinde rol oynamışlardır.

Buna göre,

I. Türk toplulukları birbirleriyle mücadele etmiştir.

II. Karluklar İ slamiyet'i kabul etmiştir.

III. Çin vergiye bağlanmıştır.

yargılarından hangilerine ulaşılabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III

D) I ve II E) I, II ve III

8. Konargöçer bir hayat süren Türklerin en önemli geçim kaynağı hayvancılıktı.

Orta Asya'da yaşayan Türklerin hayat şartları düşünüldüğünde aşağıdakilerden hangisi söylenebilir?

A) Ekonomik hayatta ticaretin önemsenmediği

B) Bozkır kültürünün hâkim olduğu

C) Yerleşik hayata geçildiği

D) Yazının henüz kullanılmadığı

E) Farklı kültürlerden etkilenildiği

9. İslamiyet öncesi dönemde Arabistan Yarımadası ve çevresinde zamanın iki büyük gücü olan Doğu Roma (Bizans) ile Sasani İmparatorlukları bulunmaktaydı. İki imparatorluk da Arabistan Yarımadası'nı topraklarına katmak için çaba sarf etmemiştir.

Bu durumun ortaya çıkmasında,

I. Arabistan Yarımadası'nın çöllerle kaplı olması
II. Arabistan topraklarının ekonomik getirisinin olmaması
III. Arabistan Yarımadası'nda farklı inançlara mensup toplulukların

bulunması gibi unsurlardan hangilerinin etkili olduğu savunulabilir?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

10. İslamiyet öncesi Arabistan Yarımadası'nın genelinde putperestlik hâkim inancı oluşturmaktaydı. Hristiyanlık, Musevilik ve Haniflik (Hz. İbrahim'in dini) dinlerine mensup olanlar da vardı.

Buna göre İslamiyet öncesi Arap Yarımadası ile ilgili,

I. Semavi dine mensup insanlar da yaşamaktadır.
II. Putperestlik en çok kabul gören inanç sistemidir.
III. Dinî bir hoşgörü ortamı bulunmamaktadır.

yargılarından hangilerine <u>ulaşılamaz</u>?

A) Yalnız I B) Yalnız II C) Yalnız III
D) I ve II E) II ve III

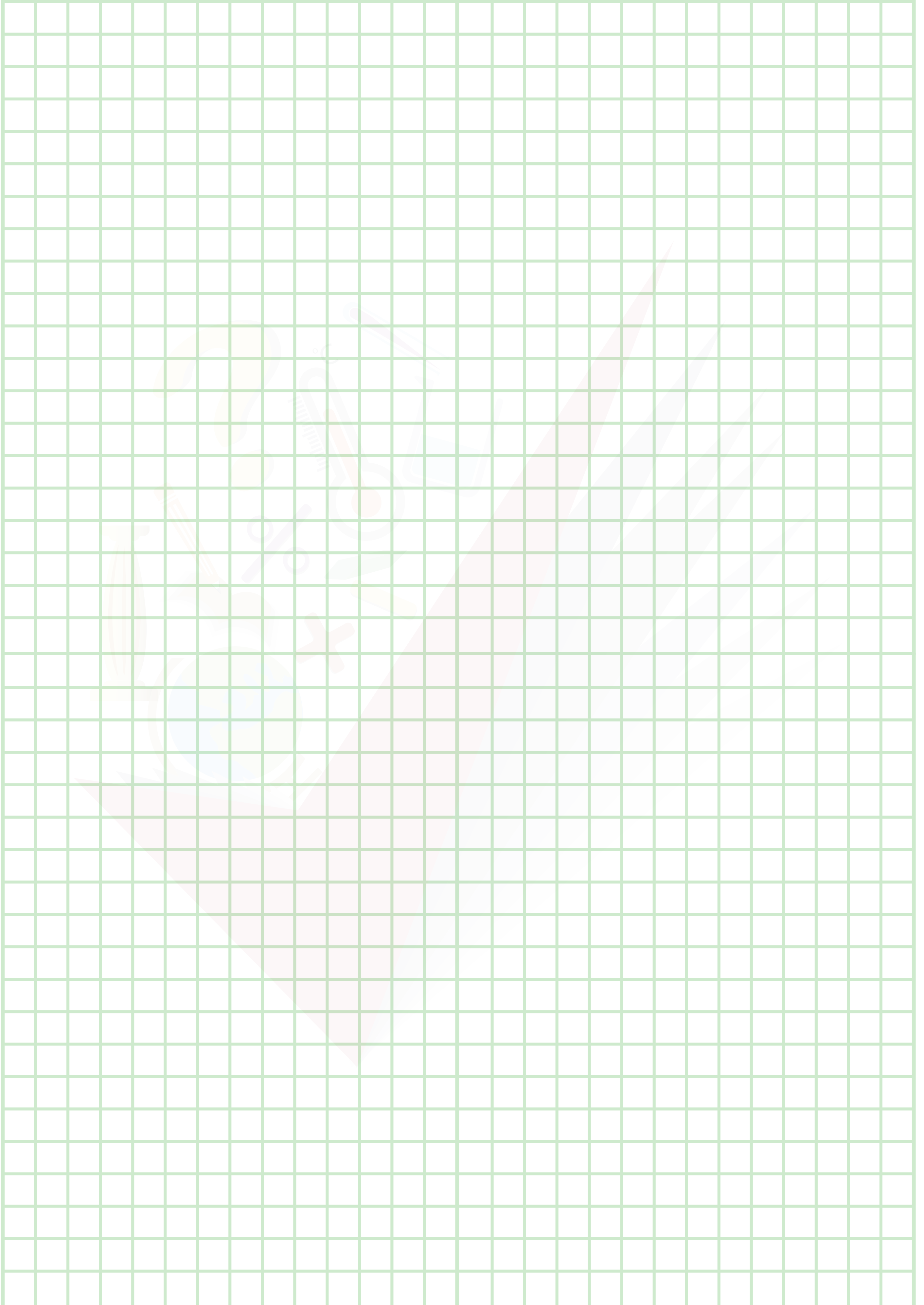
AÇIK UÇLU SORULAR - İslamiyet Öncesi Arabistan'ın Durumu

1. Cahiliye döneminde Arap toplumu içerisinde eşitlik söz konusu değildi. İnsanlar hürler ve köleler şeklinde ikiye ayrılıyordu. Kölelerin hiçbir hakları yoktu. Pazarlarda mal gibi alınıp satılır, hürlerin en ağır işlerinde çalışırlardı. Ancak bu durum İslamiyet ile tamamen ortadan kaldırılmıştır. Veda hutbesinde Peygamber Efendimiz "Biliniz ki Rabbiniz birdir, atanız da birdir. Bütün insanlar Âdem'den gelmiş, Âdem de topraktan yaratılmıştır. Arap'ın Arap olmayana, Arap olmayanın Arap'a, beyazın siyaha, siyahın da beyaza hiçbir üstünlüğü yoktur. Allah katında üstünlük ancak takvâ iledir." diyerek toplumsal eşitliği vurgulamıştır.

2. Cahiliye döneminde karı-koca eşitliği bulunmuyordu. Üstünlük erkeklerdeydi. Bir erkek istediği kadar kadınla evlenebilirdi. Kadınlar genel olarak insani haklardan mahrumdular. Mirastan pay alamazlardı. Boşanma hakkı sadece erkeklere aitti. Ancak İslamiyet kadın hakkına büyük önem vermiş ve bu hususta Allah'tan korkulması gerektiğini vurgulamıştır. Kadınlar Allah'ın emaneti olarak sayılmıştır. Karı-koca arasında birbirlerine karşı yerine getirmeleri gereken görev ve sorumluluklar olduğu vurgulanmıştır.

Çoktan Seçmeli Sorular

1-C	2-A	3-E	4-C	5-E
6-C	7-A	8-B	9-D	10-C

 Konu Özeti Konuyla ilgili kısa ve öz bilgiler

 Açık Uçlu Sorular Konuyla ilgili ufkunuzu açacak sorular

 Çoktan Seçmeli Sorular Konuyla ilgili çoktan seçmeli testleri

 Neler Öğreneceğiz? Fasikülde hangi konuların öğrenildiği

 Hatırlayalım Konuyla ilgili önceki bilgiler

 Araştırma Konuyla ilgili detaylı bilgiye ulaşmanız için ödevler

Faydalı Linkler Konuyla ilgili yararlanılabilecek web siteleri

 Kritik Bilgi Fasikülde geçen konuyla ilgili en önemli bilgi

 Bir Örnek de Sen Ver Konuyla ilgili sizden gelen örnekler

 Biliyor musunuz? Konuyla ilgili çarpıcı bilgiler

 Filozof Der ki Filozofların konuyla ilgili söylediği önemli sözler

 Felsefe Sözlüğü Felsefe ile ilgili kavramlar

 Haritada Bulalım Konuyla ilgili özellikleri haritada işaretleme

 Dersi İzleyelim Konuyla ilgili konu anlatım videoları

 Dikkat! Fasikülde karıştırılmaması gereken bilgiler